

# In twaalf jaar drie atletiekbonden

## De Nederlandsche Voetbal en Athletiekbond 1889-1895

*In het Grand Hotel Central aan de Lange Poten in Den Haag werd op zondag 8 december 1889 de Nederlandsche Voetbal en Athletiek Bond (NV&AB) opgericht. Op deze plaats is later het parlementaire perscentrum Nieuwspoor gehuisvest.*

*De bond stelde zich tot doel: 'de bloei van het voetbalspel en van de atletische sporten te bevorderen'. Velen vonden atletiek een goede training voor het voetbal. Pim Mulier bracht beide sporten onder in één bond. De periode zonder atletiekorganisatie was ten einde.*

*In de notulen van de oprichtingsvergadering is te lezen: 'De heer Mulier, die eerst het presidium niet op zich wilde nemen, zwicht voor den aandrang der vergadering en verklaart onder luid applaus dat hij het presidentschap aanvaardt.' Pim Mulier trad na anderhalf jaar af. Pieter Droogleevers Fortuyn, de latere burgemeester van Rotterdam, volgde hem op.*

*In 1897 verkeerde de voetbalbond in een crisis.*

De eerste leden van de Nederlandsche Voetbal en Athletiekbond waren de Delftsche FC, HFC uit Haarlem, Concordia uit Rotterdam, Excelsior uit Amsterdam, AVV uit Amsterdam en Go Ahead uit Wageningen. Deze voetbalclubs deden in de zomermaanden aan atletiek. Al snel traden meer verenigingen toe. De eerste bondswedstrijd vond plaats op 13 juni 1890 op het Phoenix-terrein in Haarlem. Op het programma stonden de 100 yards en 350 meter hardlopen, de 402,25 meter (kwart mijl) met hindernissen en het polsstokhoogspringen.

Dit laatste nummer won S. Marten met 2,80 meter. Vermoedelijk is hierbij de in die tijd vaak toegepaste

en later verboden klimtechniek gebruikt.

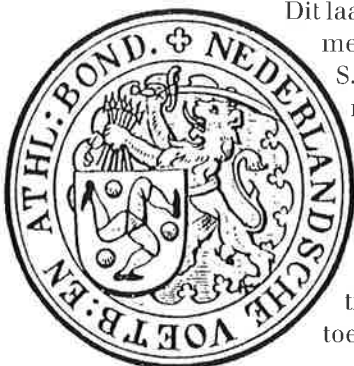
In 1891 werden de eerste nationale kampioenschappen gehouden. Vaak gelaste men wedstrijden wegens gebrek aan belangstelling af. Gingen ze wel door, dan brachten ze veelal te weinig geld op om de kosten te dekken. Het dieptepunt was de verregende wedstrijd van 1893 in Amsterdam die de bond op een verliespost van 400 gulden kwam te staan. Het tekort slokte tweederde van de jaarlijkse inkomsten aan contributie op. Dat kon zo niet langer. Als oplossing splitste de NV&AB de financiën in een voetbal- en een atletiekdeel. Het betekende in de praktijk dat de atletiekkas leeg bleef. Nadat de afgevaardigde van de Amsterdamsche Athletische Club (niet het latere AAC) op een vergadering hierover een kritische opmerking had gemaakt, was voor veel voetballers de maat vol. De meesten van hen vonden na vier

jaar dat de atletiek op eigen benen verder moest. Toch wist Pim Mulier te verhinderen dat op de algemene vergadering van mei 1895 een voorstel tot afscheiding op tafel kwam. Het was slechts uitstel. Nadat Mulier had laten weten dat hij door verblijf in België de algemene vergadering van 29 september 1895 niet kon bijwonen, zagen zijn tegenstanders hun kans schoon. Op deze vergadering werd een brief van Mulier voor-gelezen, waarin hij hartstochtelijk pleitte voor het behoud van de atletiek. De voetbalafgevaardigden namen niet alleen de brief voor kennisgeving aan, maar zij lachten er zelfs hard om. De latere voetbalvoorzitter Schröder die als journalist onder de naam Barbarossa bekendheid kreeg, stelde hierna een definitieve scheiding voor. Met 23 stemmen vóór en drie stemmen tegen kreeg Schröder zijn zin. De atleten waren dakloos. De voetballers gingen verder als NVB, later KNVB.

In 1894 werd in Parijs het Internationaal Olympisch Comité (IOC) opgericht. Voor Nederland had de NV&AB de invitatie geaccepteerd, maar de atletiek-afgevaardigde was op het laatste moment verhinderd naar Parijs te gaan. Ongetwijfeld is de afzegging het gevolg geweest van de eerder genoemde financiële problemen.



*Willy Sutherland, een van de oprichters van de Nederlandsche Athletiek Bond*



## De Nederlandsche Athletiek Bond 1896-1901... een sterfhuis

Acht maanden na de scheiding kregen de atleten weer een dak boven het hoofd. Op 24 mei 1896 werd in café Schoonenberg aan de Maria-plaats in Utrecht gevolg gegeven aan de wens van Pim Mulier zich opnieuw te organiseren. Op initiatief van W. Sutherland van Hollandia uit Den Haag, C.W.F. Obreen van Go Ahead uit Wageningen en P.J. Lukwel jr. van dezelfde club, kwam in een door vijftien personen bezochte vergadering de Nederlandsche Athletiek Bond (NAB) tot stand. Bij die vijftien was ook George Buff van het Rotterdamse Pro Patria, nu PAC. De nieuwe bond bestond in het begin verder uit de Amsterdamsche Sport Club (ASC), het al genoemde Go Ahead, de Zwolsche Athletiek Club (ZAC), de RV en AV Sparta uit Rotterdam, De Germaan uit Amsterdam, De Bataaf, eveneens uit Amsterdam, HFC uit Haarlem en Hollandia uit Den Haag. Het ging de NAB niet voor de wind. Ruzie en gekonkel waren aan de orde van de dag. Bestuurders kwamen en gingen. Het was een komen en gaan van clubs, wat de ontwikkeling van de NAB niet stimuleerde. De atletiek stond dan ook op een laag pitje. Een uitzondering was Rotterdam, waar Pro Patria zich ontwikkelde tot de sterkste club van Nederland.

Jan Feith, de eerste Nederlandse sportjournalist, karakteriseerde de atletiek in die dagen als volgt:

*'Terwijl het merendeel van de in ons land beoefende sporten bloeit en groeit, is de NAB te zwak om op eigen beenen te staan. De bond sukkelde maar voort en is er door gebrek aan geld en door gebrek aan steun niet in geslaagd de atletische sport tot bloei te brengen. Het komen en gaan van clubs gaf dikwijls aanleiding tot onbloedige burgeroorlogen, daar er gewoonlijk tusschen de achterhoeden der verdwijnende en de tirailleurs der opkomende clubs hardnekkig op de vergaderingen van de NAB gestreden werd, door de één om de haar onzinkende macht vast te houden, door den ander als een wat ongedurig erf*

*Een bladzijde uit het gekaligrafeerde boek dat in 1898 aan Koningin Wilhelmina bij haar inhuldiging werd aangeboden*



*genaam, azende op den dood van den concurrent.'*

Over de te houden NAB-jaarvergadering van 7 januari 1900 schreef Feith: *'Heel veel rooskleurigs zal er niet te verhandelen zijn, want ondanks de pogingen van het bestuur is er in de atletiekwereld geen leven te blazen. En zorgden de Rotterdammers niet voor leven in de brouwerij, dan was het er zoo stil als in een sterfhuis.'* Veelzeggend commentaar!

Het gaat te ver te beweren dat de NAB-tijd niets voorstelde. Buiten Rotterdam waren er ook wedstrijden in Groningen, Baarn, Breda, Den Haag, Scheveningen, Nijmegen, Arnhem, Leeuwarden en Amsterdam. Het programma toonde een ander beeld dan nu. Het ging om wedstrijden over de meest uiteenlopende afstanden. Touwtrekken, doeltrappen, 100 meter dribbelen en wandelen prijken op het programma, evenals wielrijden over één en vijf kilometer en langzaam rijden. Voorts zijn bijzonderheden bekend over de eerste wedstrijd over tien kilometer in Breda. In het verslag lezen wij:

*'Ten half twee ongeveer trokken de deelnemers, bestuur en leden van "Onus Eventrus", en anderen, voorafgegaan door het muziekcors van de Ginnekensche Harmonie van het hotel Van der Ham naar het Exercitieterrein achter de Kloosterkazerne.'*

In 1899 organiseerde Frisia wedstrijden in Leeuwarden, maar dat had niet veel om het lijf. De machinisten atletiekvereniging 'Sempre Avanti' uit Amsterdam hield in 1900

haar jaarlijkse onderlinge wedstrijden in Heiloo. Uiteraard gingen de machinisten met de stoomtrein huiswaarts. De laatste kampioenschappen van de NAB waren in 1900 in Rotterdam. Leden van Pro Patria behaalden veertien medailles.

De NAB royeerde liefst 52 leden wegens achterstallige contributie die één gulden en zeven en een halve cent bedroeg. Per jaar! De in Nederlands Indië verblijvende erevoorzitter Pim Mulier behoorde ook tot de geroyeerden. De bond zette in 1898 twee atleten buiten de deur. Zij hadden de amateurregels overtreden. De één had zijn medailles verkocht, de ander ze beleend. Ondanks het streng toepassen van

*George Buff - 6 uur voor profs in Parijs*



de amateurregels kreeg twee jaar later George Buff van Pro Patria van het NAB-bestuur toestemming mee te doen aan een wedstrijd voor professionals in Parijs. Volgens de internationale bepalingen was Buff na Parijs beroepsloper en moest elke atleet die tegen hem uitkwam, worden gediskwalificeerd. Toch bleef Buff zonder problemen op wedstrijden van de bond uitkomen. Het is ook veelzeggend dat A.J.Jansen, de secretaris van de NAB, het volgende artikel liet plaatsen in het *Sportblad* van 9 augustus 1900:

*‘Ten half twaalf verscheen Buff met 51 collega’s aan de start om deel te nemen aan het wereldkampioenschap over zes uren voor professionals. Na 1 1/2 uur lagen vijf man aan de leiding, waaronder George Buff. Op dat moment gaf onze landgenoot het bijna op door hevige hoofdpijn en koorts. Hij klaagde erg over warmte, of-schoon volstrekt geen hitte de loopers hinderde. Onder zijn vrienden behoorden de heeren de Jong, Kruit, Brussaard, eenige Fransen en Belgen en de oud-loop-er Boogaardt van Amsterdam. Ongeveer 3 1/2 uur bleef hij sukkelend, toen gaf hij het op en kwam onder behandeling van drie dok-toren, die hevige koorts consta-teerden. Hij werd bijgehouden door doeken met koud water, inspuitingen aan de slapen etc; zo bleef hij tot ongeveer halfvier. We-derom zich goed voelend begon hij opnieuw wel een bewijs hoe goed zijn wil was om met een prijs huiswaarts te keeren, want hij wist, dat al zijne vrienden dat ver-langden, en zo liep hij de laatste twee uur nog 15 km per uur en had daarmee 52 km in de zes uur ach-ter de rug, wat een verschil was van 20 km met de eerstaankomen-de Bagre. De belle alure van Buff werd alom geprezen.’*

Commentaar van de redactie van het *Sportblad*:

*‘Wij kunnen dit stuk niet zonder commentaar plaatsen. Wij achten het gewoonweg een schandaal, dat iemand met doeken met koud water, inspuitingen enz, behandeld moet worden om niet bewust-loos neer te vallen, nog 30 kilome-*

*ter in 2 uur ging lopen. Dat Buff niet wijzer was, kon worden toe-geschreven aan de koorts, doch waren zijn vrienden misschien ook aangetast? Wij dienen het te gelooven, want het is niet aan te nemen, dat goede sportslui hem niet zouden belet hebben in het uit-voeren van een krankzinnige daad, die hem mogelijk voor zijn leven benadeelen zal.’* Buff is lang gezond gebleven. Hij overleed op 3 maart 1955 op tachtigjarige leeftijd.

De gevolgen van het gedraai bleven niet uit. In 1900 waren nog maar 215 mannen lid. De voorzitter zag de bui hangen en verdween. Nadat ene Willem Hartmann het financiële wanbeleid aan de orde had gesteld, leidde dat tot het wegzenden van de penningmeester. Het was het einde van de NAB die op de jaarvergadering van 28 april 1901 in het Poolsch Koffiehuis in Rotterdam zichzelf als het ware ophief. Daaraan werd geen richtbaarheid gegeven. De bond bleef ‘slapend’ voortbestaan om in 1929 statutair te verdwijnen.

### **De Nederlandsche Athletiek Unie 1901 – ...**

De 28ste april 1901 was in dubbel opzicht een gedenkwaardige dag. Op die datum stelde niet alleen de NAB opheffing aan de orde. Volgens krantenberichten uit die tijd, zou in Amsterdam in café De Karsseboom in de Kalverstraat ook de Nederlandsche Athletiek-Unie (NAU) zijn opgericht. Het samenvallen van beide bijeenkomsten zal geen toeval zijn geweest. Voorlopig koos men voor drie maanden het volgende bestuur: Willem Hartmann van Blauw Zwart uit Rotterdam als voorzitter, Gijs de Jongh van Pro Patria uit Rotterdam als vice-voorzitter en Martinus Zier (Achterbergh), een clubgenoot van Hartmann, als secretaris. In de annalen van de burgerlijke stand staat de secretaris ingeschreven als ‘Zier’. Om de een of andere reden heeft hij Achterbergh aan zijn naam toegevoegd. De Amsterdammers A. van de Vijssel en W.A.J. van de Griendt van Poseidon namen eveneens in het NAU-bestuur zitting. De fundering voor de Koninklijke Nederlandsche Atle-

tiek Unie was een feit. Van een stevige onderbouw was echter geen sprake. Door de lange aanloop via de NV&AB en de NAB loopt de KNAU met het geboortjaar van 1901 achter bij Engeland (1880), België (1889) en Duitsland dat na een paar valse starts 1898 als oprichtingsjaar aanhoudt.

De NAU was een kleine organisatie, met in het begin slechts vier clubs. Twee jaar later was dit aantal tot twaalf gestegen, met De Spartaan, De Germaan, Sportclub Olympia en Sandow uit Amsterdam, Pro Patria, Fortuna, De Snelvoeters, Blauw Zwart en DWV (Door Wielrennen Vereenigd) uit Rotterdam, UDI (Uitspanning door Inspanning) uit Arnhem, Geel Zwart uit Deventer en de Woerdense Ren- en Athletiek Club. De bestuurders waren stuk voor stuk jong. Hartmann was bij de oprichting amper 25 jaar, secretaris Zier (Achterbergh) vrijwel even oud. Hij was niet alleen meervoudig kampioen, maar ook een van de eerste NAU’ers die in buitenlandse wedstrijden startte. De mutaties in het NAU-bestuur waren talrijk. Twee jaar na de oprichting waren alleen de voorzitter en vice-voorzitter nog actief. Hartmann ‘versleet’ in zijn veertienjarig voorzitterschap twaalf secretarissen.



*Martinus Zier Achterbergh, de eerste secretaris van de NAU*



**Koninklijke Nederlandsche Athletiek Unie.**

OPGERICHT 21 MEI 1901.

BESTUUR: P. W. Scharroo, K... r Genie. „De Merel“, Daen Fockemalaan 81.  
Amersfoort, 1e Voorzitter: W... n, Wilhelminastr. 35, Dordrecht, 2e Voorz.:  
J. M. Hardeman, A... n Haag,  
38007: C. F. van... in 14B;  
Vuyk, van... idem; F.  
Maas 10... rtenna, Ve  
H... : D. J.

Uit: Jaarverslag 1916  
Vermakelijk blijft het, hoe zelfs de juiste dag van oprichting niet bekend is. In de statuten van het vorige reglement staat, dat de Nederlandsche Athletiek Unie opgericht is op 28 maart 1901, terwijl in de, bij Koninklijk Besluit van 26 oktober 1912 Staatsblad nr. 50 goedgekeurde statuten afgedrukt is dat de NAU op 28 mei 1901 werd opgericht. Het Sportblad heeft zelfs uitgezocht, dat de NAU op 28 april 1902 werd opgericht.

STATUTEN,

Huishoudelijk en Wedstrijdreglementen,

DER

Nederlandsche Athletiek-Unie,

GEVESTIGD TE ROTTERDAM.

Opgericht 28 Maart 1901.

Goedgekeurd bij Koninkl. best. d.d. 28 April 1904, No. 83

*Wid*  
DE REVUE DER SPORTEN.  
Alle drie die data zijn echter onjuist.  
De juiste datum is 28 April 1901. Wij ontleenen dit aan de officieele berichten van de N.A.U. in Het Sportblad. Officieeler kan het dus niet!

Het Bestuur van Brunhilde, Leiden, stelt voor ook voor meisjes junior-Kampioenschappen in te stellen, d.w.z. 80 M. hardloopen 4 X 60 M. spring- en werpnummers.

- 8. Bestuursverkiezing.
- 9. Verkiezing Technisch
- 10. Verkiezing Record C
- 11. Verkiezing Financie
- 12. Voorstellen van den  
I. Ingediend door: A.A.  
II. Ingediend door den  
De Algemeene Vergaderingen-Veidlloopen.
- 13. Voorstellen van de  
I. De H.A.V. „Haarlem op Zondag 4 September 19 en Olympische Estfette als in dit geval abusief werd
- II.
- 14. Sluiting.

<b>NEDERLANDSCHE ATHLETIEK-UNIE.</b> OPGERICHT 1 APRIL 1901. :: GEVESTIGD TE ROTTERDAM. KONINKLIJK GOEDGEKEURD.	
Ontvangen van den Heer <i>J. M. Meyer</i> <i>Amsterdam</i> de Somma van <i>vijftig cent</i> als Unie-Bewijshouder No. <i>02</i> * voor het Bondsjaar 1911.	
De Secr.-Penningm. <i>P. Bunge</i> MARKSHADE O.L. 500 ROTTERDAM.	
tot Bewijs van Lidmaatschap. In dit nummer te vermelden.	

**De oprichtingsdatum is 28 mei 1901**

## 28 mei 1901 in Rotterdam

Over datum en plaats van oprichting is later veel te doen geweest. Bij elk jubileum leidde dat tot kleine of grote conflicten. Was het in Amsterdam, of in Rotterdam? Was het 28 mei 1901 – zoals in de *Staatscourant* en in de statuten vermeld staat – of was het 28 maart, 28 april, of 21 mei? Of 1 april? Allemaal data die wij in publicaties, op ledenkaarten, affiches en officiële mededelingen aantreffen.

Uit knipsels in *De Sport*, alsmede uit berichten in *De Telegraaf* van 29 april 1901 en in de *NRC*, blijkt dat volgens een perscommuniqué op 28 april 1901 een nieuwe Unie is opgericht in Amsterdam.

Twee Amsterdammers, Jan Blankers en Jo Moerman, doken bij het 50-jarig bestaan in de archieven. Zij concludeerden in het Gouden Boek der KNAU uit 1951 dat twijfel was uitgesloten: *'Op 28 april 1901 werd in Café de Karseboom in de Kalverstraat in Amsterdam een oprichtingsbijeenkomst gehouden om een nieuwe atletiekbond te stichten. De nieuwe bond kreeg de naam Nederlandsche Athletiek Unie.'*

De Amsterdammer Frederik van Bijsterveld zou bij de bijeenkomst in Amsterdam aanwezig zijn geweest. Hij kwam op de proppen met de tekst van de convocatie: *'Naar aanleiding van de vergadering op 31 maart in Amsterdam, waarin ondergetekende werd benoemd tot een commissie belast met het uitschrijven eener vergadering, waarin zal worden overgegaan tot het oprichten eener nieuwe Nederlandsche Athletiek Unie, noodigen zij u beleefd uit op deze vergadering, welke gehouden zal worden op Zondag 28 april a.s. te Amsterdam in 't café de Karseboom, Kalverstraat.'* Van Bijsterveld tekent hierbij aan, dat het initiatief was uitgegaan van de Rotterdamse vereniging Blauw Zwart, waarvan Hartmann voorzitter was.

In *De Revue der Sporten* van juni 1913 bevestigt Hartmann in een interview, wat hierover is gezegd. Woordelijk zei de NAU-voorzitter: *'De NAB overleed na een kwijnend*

*bestaan en toen hebben Blauw Zwart uit Rotterdam en Poseidon uit Amsterdam in de hoofdstad de NAU op de benen gezet.'* In juli 1926 zegt diezelfde Hartmann in het weekblad *De Sport* iets heel anders: *'Het was op de 28ste Maart 1901, dat in Rotterdam in de benedenzaal van het Zuid Hollandsch Koffiehuis werd opgericht de Nederlandsche Athletiek-Unie.'*

Een van de schrijvers van dit boek (B.K.) confronteerde hem in 1961 met de 'Amsterdamse opvattingen'. Hartmann sprong bijna uit zijn vel. Briesend zei hij: *'In Amsterdam opgericht, hoe komen ze er bij, het was in het Zuid Hollandsch Koffiehuis in Rotterdam en nergens anders.'* Een andere man van het eerste uur was George Buff van Pro Patria, de latere penningmeester van het NAU-bestuur. Hij maakte de oprichtingsvergadering mee en liet in 1941 in *De Revue der Sporten* weten: *'Het is een warboel van datums, hoe dat is ontstaan is voor mij een raadsel. De oprichting heeft plaats gehad in het Zuid Hollandsch Koffiehuis, destijds aan de Korte Hoogstraat in Rotterdam.'*

Het is een feit dat in die dagen van enige atletiekbeoefening in Amsterdam nauwelijks sprake was en dat Rotterdam hét bolwerk was en vrijwel alle kampioenen leverde. Dáár lag het centrum van alle activiteiten.

Ook mag worden aangenomen dat alle afgevaardigden op 7 mei 1909 bij hun volle verstand waren. Zij gingen, acht jaar na de oprichting, akkoord met de statuten, waarin staat vermeld dat de NAU in Rotterdam was gevestigd en ook in die stad was opgericht.

Over de oprichtingsdatum zijn de raadsels ook nooit opgelost. Hartmann schijnt ooit te hebben beweerd dat van een vergissing van de secretaris sprake is geweest bij het indienen van de eerste statuten in 1904. Hij zou als datum 28 mei hebben doorgegeven in plaats van 28 maart 1901. Het enige dat vast staat is het jaar van de oprichting: 1901. Wij houden ons aan de statuten, waarin staat vermeld dat de Nederlandsche Athletiek Unie op 28 mei 1901 in Rotterdam is opgericht en haar domicilie heeft in deze stad.



*Willem Hartmann, oprichter en eerste voorzitter van de NAU*

### Willem Christian Hartmann

Wie was toch Willem Hartmann, opposant in de nadagen van de NAB en voorzitter van Blauw Zwart? Wie was die jongeman, die na twee eerdere mislukkingen de moed had in 1901 een nieuwe organisatie op te richten om hiervan op 25-jarige leeftijd voorzitter te worden? Hij zou dat veertien jaar lang blijven. *'Als jongen van 17 of 18 jaar kwam ik pas kijken'*, aldus Hartmann, *'Het ging er allemaal in die dagen gezellig aan toe. De oude Athletiek Bond (NAB) had de touwtjes in handen en regelde, of regelde eigenlijk niets. Twee verenigingen, Blauw Zwart uit Rotterdam en Poseidon uit Amsterdam hebben toen samen de NAU opgericht.'*

Hartmanns voorliefde voor atletiek was duidelijk. In 1898 nam hij in Den Haag deel aan twee crosscountry's. Hartmann was geen gemakkelijk mens. Niet voor niets werd zijn naam veelvuldig verbasterd tot 'Hardman'. Die 'hardheid' kwam deze pionier en voorvechter goed van pas, wanneer het weer eens met de NAU faliekant fout dreigde te gaan. Soms legde de voorzitter te veel interrumperende afgevaardigden een spreekverbod op. Hartmann was een manus van alles. Hij was niet alleen voorzitter, maar ook voorzitter-kamprechter, starter, tijdwaarnemer, bochtcommissaris en ploegleider. Hij schreef ook enkele atletiekboekjes. Hij propageerde atletiek voor voetballers, korfballers en turners. Hartmann legde contacten met andere bonden. In 1912

stond hij mede aan de wieg van het NOC. Atletiek zonder Hartmann was ondenkbaar. In de loop van jaren groeide echter oppositie tegen deze 'allesweter, alleskunner en allesdoener'. Zijn aanmatigend optreden maakte samenwerking moeilijk. Op den duur was de solist Hartmann niet de aangewezen man de nietige Unie tot bloei te brengen. De Algemene Vergadering van de NAU verzocht begin januari 1915 de aftredende voorzitter geen nieuwe kandidatuur te aanvaarden. Hartmann bleef nog lang een rol spelen; als voorzitter-kamprechter en tot in de jaren vijftig als lid van de financiële commissie van de KNAU. Persoonlijk leed bleef Hartmann niet bespaard. Hij verloor bij het bombardement van 14 mei 1940 op Rotterdam huis en have. Ook het KNAU-archief, waaruit wij zo graag hadden willen putten, ging in vlammen op. Bij het reeds aangehaalde interview uit 1961 kwam Hartmann bij mij (B.K.) over zoals anderen hem hadden geschetst: geen vriendelijk mens, weinig complimenteus en hard in zijn oordeel. Een ongemakkelijk heerschap!

### Willem Johan Herman (Pim) Mulier

Pim Mulier werd uit gefortuneerde ouders op 10 maart 1865 in het Friese Witmarsum geboren. Twee jaar later verhuisde de familie naar Haarlem. Daar kreeg Pim Mulier in de loop der jaren Nederland aan het sporten. Belangrijk daarbij waren de ervaringen die hij opdeed tijdens zijn verblijf op kostscholen in



*Pim Mulier: Vader van alle Sporten*

Noordwijk en het Engelse Ramsgate. Pim Mulier was een zeer opmerkelijk mens! De in dit jubileumboek gegeven opsomming van zijn kwaliteiten op velerlei gebied geven dat ondubbelzinnig aan. Zijn organisatorisch vermogen, zijn sportieve prestaties, zijn tomeloze energie en zijn onderscheidingen zijn hiervan een overtuigend bewijs. Mulier heeft veel betekend voor tal van sporten, ook voor het ontstaan en de opkomst van de atletiek in ons land. Hij verdient het bij het eeuwfeest van de Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie nog eens nadrukkelijk – postuum – te worden gehuldigd.

Pim Mulier was niet alleen een begenadigd atleet. Hij was aan het einde van de negentiende eeuw ook beoefenaar van vrijwel alle takken van sport, voor een belangrijk deel door hemzelf geïntroduceerd. Terecht kreeg hij de bijnaam: 'Vader van alle sporten'.

Als lid van de door hem in 1891 in Haarlem opgerichte 'De Damiaatjes' – genoemd naar het carillon van de Sint Bavo – beoefende Mulier wielrennen, schaatsen en atletiek. Rugby en tennis had hij leren kennen in Engeland. Met bandy, de voorloper van ijshockey, kon hij ook goed uit de voeten. Sportbeoefening was aanvankelijk jongenswerk. Als vijftienjarige richtte Mulier in 1879 de Haarlemsche Football Club (HFC) op. Hij werd meteen voorzitter en bleef dat veertien jaar. Mulier was bij HFC ook actief als voetballer. Zijn medespelers spraken hem aan met 'meneer Mulier'. Op zijn bevel kleedden ze zich na de wedstrijd razendsnel aan, zodat ze zich tijdig langs de spoorlijn konden opstellen om de tegenstanders waardig uit te wuiven.

Mulier ging jarenlang door als recordhouder van de Friese Elfstedentocht. Hij had op 21 december 1890 de monsterrit in 12 uur en 55 minuten volbracht. Na afloop overlegde Mulier een lijst met handtekening van herbergiers, winkeliers en postkantoorhouders om te bewijzen dat hij niet had gesjoemeld. Zijn officiële record hield 22 jaar stand. Door zijn toedoen werd op 2 januari 1909 de eerste officiële Friese Elfstedentocht gehouden. In 1895 werd

op Muliers initiatief de Internationale Eislauf Verein opgericht, de huidige Internationale Schaats Unie (ISU). Hij was hiervan vier jaar lang voorzitter. Het betekende de oprichting van de eerste internationale overkoepelende sportorganisatie. Mulier maakte als voetballer ook deel uit van het bonds elftal dat vóór 1905 doorging voor het Nederlands elftal. Mulier is de oprichter van de tennisclub Haarlem en van twee Haarlemse cricketverenigingen, waaronder Rood en Wit. Mulier was als rechtgeaard Fries een groot liefhebber van kaatsen. Hij ontwierp een kaatscompetitie en was vrijwel altijd van de partij bij de jaarlijkse kaatswedstrijden in 'zijn' Witmarsum.

Zijn atletiekprestaties mochten er ook zijn. Bij de eerste kampioenschappen van de Nederlandsche Voetbal en Athletiek Bond in 1891 won Mulier de kwart mijl (402,25 meter) in 59,8. In dat jaar werd hij achter Carel Jibben in een handicapwedstrijd net tweede op de mijl in 4.59,6 tegen 4.59,2. Sport bedrijven was nog echt jongenswerk. Als dertienjarige was Mulier de initiatiefnemer van de eerste wedstrijden in 1878. De al genoemde sportjournalist Jan Feith roept in het *Boek der Sporten* van 1904 de starts in herinnering van Pim Mulier in 1887 in Amsterdam, zijn 100 yards in 1891 op de Scheveningse wielersbaan en zijn 100 meter op 17 oktober 1891 in Amsterdam. Vermaard waren de pogingen van Pim Mulier de afstand van de Haarlemmer Poort in Amsterdam naar de Amsterdamse Poort in Haarlem zo snel mogelijk af te leggen. Mulier hield de prestaties bij in een dagboek. Hij laat daarin weten de 16 kilometer op 31 juli 1885 te hebben gelopen in één uur en tien minuten. Op dat moment was hij twintig jaar. 'Een zware krachtproef' zegt hij er zelf van. Op 18 september ging het veel sneller: '57 minuten', vermeldt Mulier met trots. Mulier zocht altijd het avontuur. Hij liep eens een 100 meter met staande start tegen de Russische draver Pourtchec. De uitslag: onbeslist.

Mulier was een tegenstander van herinvoering van Olympische Spelen. Hij verwoordde dit als volgt:

*‘Voor die Olympische Spelen voel ik niet veel en zie er weinig heil in voor de toekomst. Wanneer de eerste wedstrijden plaats zullen hebben in Athene met de Acropolis tot achtergrond en de Ilissus in ’t verschiep, zal men er in opgaan, doch later behoudt men het tooneelstuk zonder de coulissen en dan heeft het naar mijn bescheiden oordeel nogal gebreken.’*

Uniek zijn Muliers eretitels van de drie atletiekbonden. De NAB en de KNVB verleenden hem de titel van erevoorzitter. Bij de KNAU kwam hij niet verder dan erelid. Opmerkelijk is ook dat Mulier in 1899 het inhuldingsfeest van Koningin Wilhelmina organiseerde.

Ik (B.K.) had ooit het voorrecht Pim Mulier te ontmoeten. Hij kwam bij mij over als een eigenzinnig man, een tikje ijdel, autoritair en zeer zelfverzekerd. Dat komt overeen met de inhoud van een artikel in het *Algemeen Handelsblad*, verschenen bij zijn 70ste verjaardag. Daarin wordt Mulier beschreven als een koppige en bescheiden Fries die niet graag bekendheid geeft aan zijn activiteiten. De schrijver kon het weten. Dat was... Pim Mulier.

In het jubileumboek *KNVB-40 Jaar* staat over Pim Mulier:

*‘Hij sprak een taal, tegen de keurigheid waarvan ons jargon pijnlijk afzakte. Zijn belangrijkheid werd nog vergroot door een soort kalotje en een boterhamtrommel, waarop stond “Mijn twaalfuur-tje”. Het is niet moeilijk te raden welke uitingen Mulier’s oor bereikten als z’n kalotje in de hitte afviel en z’n al vroeg kalende knikker te voorschijn kwam.’*

In 1889 vertoefde Pim Mulier in het voormalige Nederlands Indië als directeur-hoofdredacteur van de *Deli Courant* op Oost-Sumatra. Hij functioneerde daar ook als commandant-majoor van het vrijwilligerskorps.

In latere jaren nam Pim Mulier zitting in tal van commissies en raden. Geregeld werd hij te hulp geroepen bij strubbelingen. De ‘troubleshooter’ Mulier verrichtte veelal wonderen. Want hij was ook – het wordt

*Met secretaris De Vries (l.) gaf Pim Mulier in 1915 hardlooptoondemonstraties voor gedemobiliseerde militairen*



een eentonig verhaal – een groot diplomaat!

Na zijn vijftigste concentreerde rentenier Mulier zijn aandacht vooral op zaken buiten de sport, zoals schrijven, literatuur, schilderen, taal, tuinieren, vissen, archeologie en het verzamelen van glas. Hij schreef artikelen over de meest uiteenlopende onderwerpen. Vaak verzorgde hij ook de illustraties. Mulier richtte *Het Sportblad* op. Hij schreef onder het pseudoniem Pim Pernel literaire stukjes in *Het Vaderland*. Hij is ook auteur van enige boeken. Van zijn hand verscheen in 1895 het boek *Athletiek en Voetbal*. Hierin is uit vervlogen tijden veel te vinden over deze takken van sport. Zijn boek bleef lange tijd populair. Om zijn veelzijdigheid aan te tonen, vermelden wij dat uit zijn pen een (nimmer besproken) wetsontwerp voor de zoetwatervisserij vloeide, samen met een boek over dit onderwerp. Op hoge leeftijd begeleidde Mulier meer dan eens vrouwen galant naar de lift, om vervolgens de trap af te stormen en de liftdeur open te houden.

In 1938 werd – op ‘heilige’ grond van het landgoed Rooswijk in Vel-

sen – de Pim Mulier Veldloop gehouden, waar Mulier, zestig jaar na zijn historische dubbeloverwinning, de prijzen uitreikte. Later kwam de klad in de organisatie, maar in 1995 werd de Pim Mulier Veldloop door Suomi weer in ere hersteld. Mulier, wiens geheugen hem de laatste jaren in de steek liet, stierf op 12 april 1954 op 89-jarige leeftijd. Hij is begraven aan de Kerkhoflaan in Den Haag. Eindeloos was de rij voorzitters van sportbonden die op zijn begrafenis het woord voerde.

De KNAU is in het bezit van een van de vele schilderijen die Mulier heeft vervaardigd. Zijn glasverzameling, ondergebracht in het Haags Gemeentemuseum, is tot buiten de grenzen bekend. Door en over Pim Mulier is veel gepubliceerd. De historicus Henk Folkert Ruyl merkt in zijn scriptie over Mulier op het gevoel te hebben niet compleet te zijn geweest. Gijs Zandbergen komt in zijn boek *Pim Mulier, IJdel maar weergaloos*, tot dezelfde conclusie. In het personeelsblad van de Hoogovens uit 1948 staat een biografie over Pim Mulier die eindigt met de woorden: *‘Aanbid hem niet, maar neem uw petten af.’* Dat doen wij ook!

## De mens Pim Mulier

### Als oprichter en voorzitter:

- 1879: oprichter en voorzitter (Koninklijke) HFC
- 1884: betrokken bij oprichting Haarlemse tennis- en cricketclubs
- 1889: oprichter en eerste voorzitter van de Nederlandse Voetbal- en Athletiek Bond
- 1891: oprichter van sportclub De Damiaatjes in Haarlem
- 1891: voorzitter van de Nederlandsche Rugby Bond
- 1891: voorzitter van de Nederlandsche Cricket Bond
- 1892: oprichter en voorzitter van de Internationale Skating Union
- 1895: mede-oprichter van de Nederlandsche Athletiek Bond
- 1897: voorzitter Nederlandsche Voetbal Bond
- 1908: oprichter en eerste secretaris van de Nederlandse Bond voor Lichamelijke Opvoeding
- 1909: initiatiefnemer eerste Vierdaagse te Nijmegen.
- 1909: initiatiefnemer eerste georganiseerde Elfstedentocht

### Zijn onderscheidingen:

- erevoorzitter van de Koninklijke HFC
- erevoorzitter van de Nederlandsche Athletiek Bond
- erelid van de Koninklijke Nederlandse Athletiek Unie
- erelid van de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond
- erevoorzitter van de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond
- erevoorzitter van de Koninklijke Nederlandse Schaatsrijders Bond
- erelid van de Nederlandse IJshockey Bond
- erelid van de Nederlandsche Bond voor Lichamelijke Opvoeding
- erelid van het Nederlands Olympisch Comité
- erelid van de Koninklijke Nederlandse Kaats Bond
- erevoorzitter van de Nederlandse Cricket Bond
- erelid van de atletiekvereniging 'Pim Mulier'
- onderscheiden door de Belgische en door de Zweedse Voetbal Bond
- officier in de Orde van Oranje Nassau
- ridder in de Orde van de Nederlandsche Leeuw
- onderscheiden met de Zilveren Anjer, een cultuurprijs
- ereburger van de gemeente Witmarsum, in dit dorp staat zijn borstbeeld.

### Als auteur:

Van Muliers hand verschenen onder andere de volgende boeken:

- *Wintersport (1894)*
- *Athletiek en Voetbal (1895), het eerste Nederlandse sportboek.*
- *Cricket*, en voorts:
- *Tim, roman van een hondenleven* (pseudoniem Pim Pernel)
- *Bokkesprongen (idem)*
- *Zilte Verhalen (idem)*
- *Naar het land van Mussolini (idem)*
- redacteur en illustrator van *Het Sportblad* (1890)
- medewerker en illustrator van dag- en weekbladen
- hoofdredacteur van de *Deli Courant* in Atjeh

### Als sportman:

- wielrenner bij De Damiaatjes
- voetballer bij HFC (17 jaar) en in het Bondselftal (2x)
- cricketer. Hij was de eerste overhand-bowler
- verwoed kaatser
- elfstedentochtrijder
- atleet: hij won in 1878 op de eerste wedstrijd ooit in Nederland gehouden twee eerste prijzen. Hij was in 1886 eerste bij internationale wedstrijden in Amsterdam, won de prijs van de stad Oostende in 1888 en werd in 1891 met 59,8 Nederlands kampioen op de kwart mijl.

In Haarlem is het Sportpark Pim Mulier naar hem genoemd. In die stad leeft zijn naam nog voort als Pim Mulierlaan. In Witmarsum is een voetbalclub met die naam. In het Haags Gemeentemuseum staat zijn collectie glaswerk in de Mulierzaal.

De in 1949 opgerichte vereniging Pim Mulier (nu Marathon Pim Mulier) mocht van Pim Mulier niet de naam 'Mulier' gebruiken. Tot driemaal toe liet hij een afvaardiging naar zijn huis komen, maar iedere keer werd het verzoek afgewezen. Uiteindelijk gaf hij toestemming voor de naam 'Pim Mulier'. *'Want zo sta ik bekend'*, aldus Mulier.